

мованого об'єднання зусиль науковців, громадськості, всіх гілок влади можна сподіватися на розв'язання нагальних завдань у галузі екології та біоетики, на втілення їх ідей, поглядів і принципів у діяльність суспільства і свідомість кожної окремої людини. Це стане справжнім розвитком вчення В.І. Вернадського про ноосферу, яке є джерелом сучасних екологічних принципів. Саме вони мають протидіяти стихійному і часом загрозливому розвитку науково-технічного прогресу та спрямовувати його у безпечне русло. Тільки ефективна і вчасна реалізація принципів біоетики – єдина надійна запорука збереження життя та існування цивілізації на планеті Земля.

Лише розум, колективний Розум людства здатен запобігти катастрофі, що насувається... і завдання окремих людей, окремих розумів – пробудити Колективний Розум – інтелект людства – й спрямувати його зусилля на відвернення поки що невідворотного. Від рівня екологічної свідомості кожного з нас залежить яким буде післязавтра.

Література

1. Атфилд Р. Этика экологической ответственности // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности. М., 1990. – С. 203 – 257.
2. Білявський Г. О., Бутченко Л. Навроцький В. М. Основи екології: Теорія та практикум. – К., 2002.
3. Гор А. Земля у рівновазі: Екологія і людський дух. – К., 2001.
4. Григорьев А. А. Экологические уроки прошлого и современности. – М., 1991.
5. Крисаченко В. С. Екологічна культура. – К., 1996.
6. Моисеев Н.Н. Судьба цивилизации: Путь разума. – М., 1998
7. Печчеи А. Человеческие качества. – М., 1984.
8. Реймерс Н. Ф. Экология (теории, законы, правила, принципы, гипотезы). – М., 1994.
9. Ролсон Х. Существует ли экологическая этика? // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности. М., 1990. – С. 258 – 288.

ЗАПОВІДАННЯ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ ЕКОБІОЕТИЧНОГО ВІДНОШЕННЯ ДО ДИКОЇ ПРИРОДИ

Доброскок В.М.

Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка

Ні один вид на Землі, окрім людини, не здатен повністю зруйнувати середовище свого існування, оскільки його діяльність буде стримуватися екологічними законами. І тільки людини, завдяки своєму розуму і високим технологіям практично вийшла із-під власті екологічної необхідності. Тому її діяльність, аби не стати всеруйнівною, повинна спиратися на засади моралі.

Людська поведінка щодо природи мусить спрямовуватись моральними

нормами, які надають переконливі аргументи на захист природи, що базуються на категоріях етики. Один з базових принципів етики Землі О. Леопольда звучить так: “Правильно, коли існує тенденція зберігати цілісність, стабільність і красу біологічного угруповання. Неправильно, коли це все має зворотню тенденцію”.

Етику дикої природи можна розглядати як радикальний напрямок екологічної етики. Особливістю її є спрямованість проти будь-якого використання ділянок дикої природи і орієнтування на поважання свободи, інших прав дикої природи і почитання дикої природи як священного простору. Основна мета такого підходу – максимальне невикористання дикої природи, а також заповідання якомога більшої площі дикої природи.

Етика дикої природи задіює не тільки закони екології і сентиментальні почуття добра, жалу чи любові. Вона спирається на принципи демократичного лібералізму і релігійна за своєю суттю. Вона як біоцентрична, так і екоцентрична: об'єктом її є не тільки екосистеми і види, але й окремі особини дикої флори і фауни, неживі об'єкти дикої природи тощо.

Основними принципами етики дикої природи є:

1. Почитай дику природу як священний простір.
2. Почитай будь-яке життя як священне.
3. Поважай свободу, автономію, незалежність, гідність, природні права дикої природи і видів живих істот.
4. Заповідай якомога більше ділянок дикої природи.
5. Не завдавай шкоди дикій природі, не керуй нею і не контролюй її.
6. Люби і цілуй диких живих істот, а також ділянки дикої природи заради них самих.
7. Не заважай дикій природі і видам живих істот здійснювати своє еволюційне призначення.
8. Існування дикої природи, видів живих істот, еволюційних і екологічних процесів добре саме по собі.
9. Невикористання дикої природи – благо.
10. Допмагай окультуреній природі ставати дикою [2].

Всі ці принципи можна реалізувати на природно-заповідних територіях, створених шляхом заповідання – обмеження на певній природній території прав і свобод людини заради захисту прав в свобод дикої природи.

Нині значні площі природних територій втратили незайманість, біорізноманітність їх збіднілася, екосистеми деградували і втратили відновну здатність. Тому потрібно терміново “законсервувати” хоча б те, що змогло вціліти в умовах урбо-, техногенного впливу.

Природно-заповідні території в умовах значного антропогенного пресингу на навколишнє природне середовище, виступають біоцентрами біологічного різноманіття, збереження генофонду живих організмів, підтримують стабільність природних екосистем, є резерватами, де, можливо, знайшли свій останній притулок рідкісні види флори, фауни тощо. До того ж, заповідні об'єкти є територіями, де природа розвивається за своїми екологічними зако-

нами.

Ця проблема є актуальною для всіх країн світу, адже немає регіонів на Землі, природа яких не потерпала від прямого чи опосередкованого впливу антропогенного фактора. Однак, ступінь порушення природного середовища в різних частинах світу, у різних країнах є різним, про що свідчить дисперсність такого показника як відсоток заповідності, що визначається як відношення площі об'єктів природно-заповідного фонду регіону до його загальної площі.

Станом на 1.01.2002 р. природно-заповідний фонд (далі – ПЗФ) України має в своєму складі 7010 територій і об'єктів. Їх загальна площа складає 2557,8 тис. га, що складає 4,2% території держави. Порівняно із більшістю країн Середньої та Західної Європи, де цей показник сягає 10% і більше, досягнутий рівень заповідання території України за задовільний вважати не можна [3]. У зв'язку із цим нагальним завданням у галузі заповідної справи в Україні є розширення площі ПЗФ.

Сучасна природно-заповідна мережа (далі – ПЗМ) Полтавської області (станом на 1.01.2003 р.) включає 339 територій та об'єктів загальною площею понад 115 тис. га, що складає 4,0% від загальної площі області. У ПЗМ області представлені території середнього рівня охорони. Основу її, як і в інших регіонах та України в цілому, складають об'єкти охорони біотопів, видів і ландшафтів. У ній відсутні ботанічні сади, зоопарки, національні природні парки та заповідники [1].

Найефективніша реалізація завдань екобіотики можлива на території заповідників, перспектива створення яких для Полтавської області є вже нині не реальною, хоча у першій половині минулого століття на території області функціонувало три заповідники – еталонні ділянки широколистяного лісу (Парасоцький ліс), лучних різнотравно-ковилово-типчаккових степів (Карлівський степ) та високотравне болото (Малоперещепинське болото). На сьогодні від них залишилися незначні за площею території, які охороняються відповідно у ранзі пам'яток природи (Парасоцький ліс і Академія) та ботанічного заказника (Малоперещепинський).

Нажаль, на території багатьох природно-заповідних об'єктів спостерігається порушення заповідного режиму, в основному через низьку екологічну грамотність та культуру населення, а отже – не реалізуються основні принципи етики дикої природи.

Незважаючи на значну окультуреність природних ландшафтів Полтавської області, ще мається природний потенціал для заповідання. Це визначає необхідність подальшої діяльності щодо виявлення перспективних ділянок для створення ПЗТ. Нині це є першочерговим завданням, адже незаймані чи вцілілі природні комплекси області ми можемо втратити в умовах ринкової економіки.

Кожен етнос повинен берегти той природний ландшафт, в якому склалась нація. Такий ландшафт є визначальною особливістю, яка відрізняє один етнос від іншого. Розвиваючись, вони перетворюють його. Якщо таке “перет-

ворення” зайшло надто далеко, то в свою чергу воно може згубити етнос.

Охоронні території куточків дикої природи допомагають нації встановлювати зв'язок з еволюційним минулим. Тому з метою самозбереження і подальшого розвитку, кожен етнос зацікавлений в “консервації” дикої природи, що розглядається як основний моральний обов'язок.

Література

1. Байрак О.М., Проскурня М.І., Стецюк Н.О. та ін. Еталони природи Полтавщини. Розповіді про заповідні території. Науково-популярне видання. – Полтава: Верстка, 2003. – 212 с.
2. Борейко В.Е. Введение в экологическую эстетику. – К.: Логос, 2002. – 200 с.
3. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник / за заг. Ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – К.: Географіка, 2003. – 306 с.

ПРОБЛЕМА ПИТНОЇ ВОДИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ БІОЕТИКИ

Закалюжний В.М.

Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка

Вода – середовище виникнення і зародження життя на планеті Земля. З моменту виникнення життя вона стала важливою складовою частиною всіх живих організмів. Вода – розчинник і переносник всіх речовин, приймає активну участь у біохімічних перетвореннях в живому організмі. Водні екосистеми є важливим національним багатством. Це і сховища прісної води, і джерела різноманітної продукції, і місця відпочинку населення [1, 2, 5, 6].

Наведемо дані про значення води в організмі людини. Для підтримання нормальної життєдіяльності організму в помірних кліматичних широтах людині потрібно споживати за добу 2 – 3 літра води. Така кількість визначається і необхідністю задоволення загальноновизнаного балансового принципу Клода Бернара та знаходить підтвердження в багатьох експериментах і натуральних спостереженнях. В умовах тропічного і субтропічного клімату кількість спожитої людиною води за добу зростає до 3 – 3,5 літра. При виконанні ж фізичної роботи на відкритому повітрі в умовах підвищеної вологості та температури повітря 35 – 40 °С і вище вона може досягати 6 – 6,5 літра на добу [2].

В процесі невідновлюваної втрати вологи в кількості 6 – 8 відсотків від ваги тіла різко погіршується стан організму людини майже до запаморочення. Втрата 10 відсотків води вже здатна викликати незворотні зміни в організмі, а різка втрата 20 – 25 відсотків води часто має летальні наслідки. Характерно, що у дорослої людини більше половини маси тіла складає вода, а у ембріону її кількість досягає 97 відсотків. З віком кількість води в організмі поступово зменшується, і після 50 років становить приблизно 60 відсотків у чоловіків та 54 відсотки у жінок [2].